

- Quaeritur intereā quī tantae pondera mōlis
sustineat tantōque queat succēdere rēgī:
dēstinat imperiō clārum praenūntia vēri
fāma Numam; nōn ille satis cognōsse Sabīnae
5 gentis habet rītūs, animō maiōra capācī
concipit et, quae sīt rērum nātūra, requīrit.
huius amor cūrae patriā Curibusque relictīs
fēcit ut Herculeī penetrāret ad hospitis urbem.
Grāia quis Ītalicīs auctor posuisset in ōrīs
10 moenia, quaerentī sīc ē seniōribus ūnus
rettulit indigenīs, veteris nōn īnscius aevī:
‘dīves ab Ōceanō bōbus Iove nātus Hibērīs
lītora fēlicī tenuisse Lacīnia cursū
fertur, et armentō tenerās errante per herbās
15 ipse domum magnī nec inhospita tēcta Crotōnis
intrāsse et requie longum relevāsse labōrem
atque ita discēdēs, “aevō” dīxisse “nepōtum
hīc locus urbis erit,” prōmissaque vēra fuērunt.
nam fuit Argolicō generātus Alēmone quīdam
20 Myscelus, illius dīs acceptissimus aevī.
hunc super incumbēns pressum gravitāte sopōris
22a claviger adloquitur:
23b “patriās, age, dēsere sēdēs;
23a ī, pete dīversī
22b lapidōsās Aesaris undās!”

- 24 et, nisi pāruerit, multa ac metuenda minātur;
post ea discēdunt pariter somnusque deusque
surgit Alēmonidēs tacitāque recentia mente
vīsa refert, pugnatque diū sententia sēcum:
nūmen abīre iubet, prohibent discēdere lēgēs,
poenaque mors posita est patriam mūtāre volentī.
30 candidus Ōceanō nitidum caput abdiderat Sōl,
et caput extulerat dēnsissima sīdereum Nox:
vīsus adesse īdem deus est eademque monēre
et, nisi pāruerit, plūra et graviōra minārī.
pertimuit patriumque simul trānsferre parābat
35 in sēdēs penetrāle novās: fit murmur in urbe,
sprētārumque agitur lēgum reus, utque perācta est
causa prior, crīmenque patet sine teste probātum,
squālidus ad superōs tollēns reus ōra manūsque
“ō cui iūs caelī bis sex fēcēre labōrēs,
40 fer, precor” inquit “opem! nam tū mihi crīminis auctor.”
mōs erat antīquus niveīs ātrīsque lapillīs,
hīs damnāre reōs, illīs absolvere culpā;
tunc quoque sīc lāta est sententia trīstis, et omnis
calculus in mītem dēmīttitur āter in urnam:
45 quae simul effūdīt numerandōs versa lapillōs,
omnibus ē nigrō color est mūtātus in album,
candidaque Herculeō sententia nūmine factā
solvit Alēmonidēn: grātēs agit ille parentī

Amphitryōniadae ventīsque faventibus aequor
 50 nāvigat Īōnium Sallentīnumque Nerētum
 praeterit et Sybarīn Lacedaemoniumque Tarentum
 Sīrīnōsque sinūs Crīmīsenque et Īāpygis arva,
 vixque pererrātis, quae spectant aequora, terrīs,
 invenit Aesareī fātālia flūminis ōra
 55 nec procul hinc tumultum, sub quō sacrāta Crotōnīs
 ossa tegēbat humus, iussāque ibi moenia terra
 condidit et nōmen tumultātī trāxit in urbem.’
 tālia cōnstābat certā prīmōrdia fāmā
 esse locī positaēque Italīs in fīnibus urbis.
 60 Vir fuit hīc ortū Samius, sed fūgerat ūna
 et Samon et dominōs odiōque tyrannidis exul
 sponte erat isque licet caelī regiōne remōtōs
 mente deōs adiit et, quae nātūra negābat
 vīsibus hūmānīs, oculīs ea pectoris hausit,
 65 cumque animō et vigilī perspexerat omnia cūra,
 in medium discenda dabat coetūsque silentum
 dictaque mīrantum magnī prīmōrdia mundi
 et rērum causās et, quid nātūra, docēbat,
 quid deus, unde nivēs, quae fulminis esset orīgō,
 70 Iuppiter an ventī discussā nūbe tonārent,
 quid quateret terrās, quā sīdera lēge meārent,
 et quodcumque latet, prīmusque animālia mēnsīs
 arguit inpōnī, prīmus quoque tālibus ōrā

docta quidem solvit, sed nōn et crēdita, verbīs:

- 75 ‘Parcite, mortālēs, dapibus temerāre nefandīs
corpora! sunt frūgēs, sunt dēdūcentia rāmōs
pondere pōma suō tumidaeque in vītibus ūvae,
sunt herbae dulcēs, sunt quae mītēscere flammā
mollīrīque queant; nec vōbīs lacteus ūmor
80 ēripitur, nec mella thymī redolentia flōrem:
prōdiga dīvitīas alimentaue mītia tellūs
suggerit atque epulās sine caede et sanguine praebet.
carne ferae sēdant ieiūnia, nec tamen omnēs:
quippe equus et pecudēs armentaque grāmīne vīvunt;
85 at quibus ingenium est inmānsuētumque ferumque,
Armeniae tigrēs īrācundīque leōnēs
cumque lupīs ursī, dapibus cum sanguine gaudent.
heu quantum scelus est in vīscera vīscera condī
ingestōque avidum pinguēscere corpore corpus
90 alteriusque animāns animantīs vīvere lētō!
scīlicet in tantīs opibus, quās, optima mātrum,
terra parit, nīl tē nisi trīstia mandere saevō
vulnera dente iuvat rītūsque referre Cyclōpum,
nec, nisi perdiderīs alium, plācāre vorācīs
95 et male mōrātī poteris ieiūnia ventris!
 ‘At vetus illa aetās, cui fēcimus aurea nōmen,
fētibus arboreīs et, quās humus ēducāt, herbīs
fortūnāta fuit nec polluit ōra cruōre.

tunc et avēs tūtae mōvēre per āera pennās,
 100 et lepus inpavidus mediīs errāvit in arvīs,
 nec sua crēdultās piscem suspenderat hāmō:
 cūncta sine īnsidiīs nūllamque timentia fraudem
 plēnaque pācis erant. postquam nōn ūtilis auctor
 vīctibus invīdit, quisquis fuit ille, leōnum
 105 corporeāsque dapēs avidum dēmersit in alvum,
 fēcit iter scelerī, prīmōque ē caede ferārū
 incaluisse potest maculātum sanguine ferrum
 (idque satis fuerat) nostrumque petentia lētum
 corpora missa necī salvā pietāte fatēmur:
 110 sed quam danda necī, tam nōn epulanda fuērunt.
 ‘Longius inde nefās abiit, et prīma putātur
 hostia sūs meruisse morī, quia sēmina pandō
 ēruerit rōstrō spemque intercēperit annī;
 vīte caper morsā Bacchī mactandus ad ārās
 115 dūcitur ultōris: nocuit sua culpa duōbus!
 quid meruistis ovēs, placidum pecus inque tuendōs
 nātum hominēs, plēnō quae fertis in ūbere nectar,
 mollia quae nōbīs vestrās vėlāmina lānās
 praebētis vītāque magis quam morte iuvātis?
 120 quid meruēre bovēs, animal sine fraude dolisque,
 innocuum, simplex, nātum tolerāre labōrēs?
 inmemor est dēmum nec frūgum mūnere dignus,
 quī potuit curvī dēmtō modo pondere arātrī

rūricolam mactāre suum, quī trīta labōre
 125 illa, quibus totiēns dūrum renovāverat arvum,
 quot dederat messēs, percussit colla secūrī.
 nec satis est, quod tāle nefās committitur: ipsōs
 īnscrīpsēre deōs scelerī nūmenque supernum
 caede labōriferī crēdunt gaudēre iuvencl!
 130 victima lābe carēns et praestantissima fōrma
 (nam placuisse nocet) vittīs īnsignis et aurō
 sistitur ante ārās auditque ignāra precantem
 inpōnīque suae videt inter cornua frontī,
 quās coluit, frūgēs percussaque sanguine cultrōs
 135 īnficit in liquidā praevisōs forsitan undā.
 prōtinus ēreptās vīventī pectore fibrās
 īnspiciunt mentēsque deum scrūtantur in illīs;
 inde (famēs hominī vetitōrum tanta cibōrum)
 audētis vescī, genus ō mortāle! quod, ōrō,
 140 nē facite, et monitīs animōs advertite nostrīs!
 cumque boum dabitis caesōrum membra palātō,
 mandere vōs vestrōs scīte et sentīte colōnōs.
 ‘Et quoniam deus ōra movet, sequar ōra moventem
 rīte deum Delphōsque meōs ipsumque reclūdā
 145 aethera et augustae reserābō ōrācula mentis:
 magna nec ingeniīs investīgāta priōrum
 quaeque diū latuēre, canam; iuvat īre per alta
 astra, iuvat terrīs et inertī sēde relictā

nūbe vehī validīque umerīs īnsistere Atlantis
 150 pālantēsque hominēs passim et ratiōnis egentēs
 dēspectāre procul trepidōsque obitumque timentēs
 sīc exhortārī seriemque ēvolvere fātī!
 ‘Ō genus attonitum gelidae formīdine mortis,
 quid Styga, quid tenebrās et nōmina vāna timētis,
 155 māteriem vātum, falsī terriculā mundi?
 corpora, sīve rogos flammā seu tābe vetustās
 abstulerit, mala posse patī nōn ūlla putētis!
 morte carent animae semperque priōre relictā
 sēde novīs domibus vīvunt habitantque receptae:
 160 ipse ego (nam meminī) Troiānī tempore bellī
 Panthoidēs Euphorbus eram, cui pectore quondam
 haesit in adversō gravis hasta minōris Atrīdae;
 cognōvī clipeum, laevae gestāmina nostrae,
 nūper Abantēis templō Iūnōnis in Argīs!
 165 omnia mūtantur, nihil interit: errat et illinc
 hūc venit, hinc illūc, et quōslibet occupat artūs
 spīritus eque ferīs hūmānā in corpora trānsit
 inque ferās noster, nec tempore dēperit ūllō,
 utque novīs facilis signātur cēra figūrīs
 170 nec manet ut fuerat nec fōrmam servat eandem,
 sed tamen ipsa eadem est, animam sīc semper eandem
 esse, sed in variās doceō migrāre figūrās.
 ergō, nē pietās sit vīcta cupīdine ventris,

parcite, vāticinor, cognātās caede nefandā
 175 exturbāre animās, nec sanguine sanguis alātur!
 ‘Et quoniam magnō feror aequore plēnaque ventīs
 vēla dedī: nihil est tōtō, quod perstet, in orbe.
 cūncta fluunt, omnisque vagāns fōrmātur imāgō;
 ipsa quoque adsiduō lābuntur tempora mōtū,
 180 nōn secus ac flūmen; neque enim cōsistere flūmen
 nec levis hōra potest: sed ut unda inpellitur unda
 urgēturque prior veniente urgetque priōrem,
 tempora sīc fugiunt pariter pariterque sequuntur
 et nova sunt semper; nam quod fuit ante, relictum est,
 185 fitque, quod haut fuerat, mōmentaque cūncta novantur.
 ‘Cernis et ēmēnsās in lūcem tendere noctēs,
 et iubar hoc nitidum nigrae succēdere noctī;
 nec color est īdem caelō, cum lassa quiētē
 cūncta iacent mediā cumque albō Lūcifer exit
 190 clārus equō rūsusque alius, cum praeuia lūcīs
 trādendum Phoebō Pallantias īnficit orbem.
 ipse deī clipeus, terrā cum tollitur īma,
 māne rubet, terrāque rubet cum conditur īma,
 candidus in summō est, melior nātūra quod illīc
 195 aetheris est terraeque procul contāgia fūgit.
 nec pār aut eadem nocturnae fōrma Diānae
 esse potest umquam semperque hodierna sequente,
 sī crēscit, minor est, maior, sī contrahit orbem.

‘Quid? nōn in speciēs succēdere quattuor annum
 200 adspicis, aetātis peragentem imitāmina nostrae?
 nam tener et lactēns puerīque simillimus aevō
 vērē novō est: tunc herba recēns et rōboris expers
 turget et īnsolida est et spē dēlectat agrestēs;
 omnia tunc flōrent, flōrumque colōribus almus
 205 lūdit ager, neque adhūc virtūs in frondibus ūllā est.
 trānsit in aestātem post vēr rōbustior annus
 fitque valēns iuvenis: neque enim rōbustior aetās
 ūlla nec ūberior, nec quae magis ārdeat, ūlla est.
 excipit autumnus, positō fervōre iuventae
 210 mātūrus mītisque inter iuvenemque senemque
 temperiē medius, sparsus quoque tempora cānīs.
 inde senilis hiems tremulō venit horrida passū,
 aut spoliāta suōs, aut, quōs habet, alba capillōs.
 ‘Nostra quoque ipsōrum semper requieque sine ūlla
 215 corpora vertuntur, nec quod fuimusve sumusve,
 crās erimus; fuit illa diēs, quā sēmina tantum
 spēsque hominum prīmae māttris latitāvimus alvō:
 artificēs nātūra manūs admōvit et angī
 corpora vīsceribus distentae condita māttris
 220 nōluit eque domō vacuās ēmīsīt in aurās.
 ēditus in lūcem iacuit sine vīribus īnfāns;
 mox quadrupēs rītūque tulit sua membra ferārū,
 paulātīmque tremēns et nōndum poplite firmō

cōnstitit adiūtīs aliquō cōnāmine nervīs.
 225 inde valēns vērōxque fuit spatiumque iuventae
 trānsit et ēmeritīs mediī quoque temporis annīs
 lābitur occiduae per iter dēclīve senectae.
 subruit haec aevī dēmōlīturque priōris
 rōbora: fletque Milōn senior, cum spectat inānēs
 230 illōs, quī fuerant solidōrum mōle torōrum
 Herculeīs similēs, fluidōs pendēre lacertōs;
 flet quoque, ut in speculō rūgās adspexit anīlēs,
 Tyndaris et sēcum, cūr sit bis rapta, requīrit.
 tempus edāx rērum, tūque, invidiōsa vetustās,
 235 omnia dēstruitis vitiātaque dentibus aevī
 paulātim lentā cōnsūmitis omnia morte!
 ‘Haec quoque nōn perstant, quae nōs elementa vocāmus,
 quāsque vicēs peragant, animōs adhibēte: docēbō.
 quattuor aeternus genitālia corpora mundus
 240 continet; ex illīs duo sunt onerōsa suōque
 pondere in īferius, tellūs atque unda, feruntur,
 et totidem gravitāte carent nūllōque premente
 alta petunt, āēr atque āere pūrior ignis.
 quae quamquam spatiō distent, tamen omnia fiunt
 245 ex ipsīs et in ipsa cadunt: resolūtaque tellūs
 in liquidās rārēscit aquās, tenuātus in aurās
 aerāque ūmor abit, dēmtō quoque pondere rūrsus
 in superōs āēr tenuissimus ēmicat ignēs;

inde retrō redeunt, īdemque retexitur ōrdō.
 250 ignis enim dēnsūm spissātus in āera trānsit,
 hīc in aquās, tellūs glomerātā cōgitur unda.
 ‘Nec speciēs sua cuique manet, rērumque novātrīx
 ex aliīs aliās reparat nātūra figurās:
 nec perit in tōtō quicquam, mihi crēdite, mundō,
 255 sed variat faciemque novat, nāscīque vocātur
 incipere esse aliud, quam quod fuit ante, morīque
 dēsinere illud idem. cum sint hūc forsitan illa,
 haec trānslāta illūc, summā tamen omnia cōstant.
 ‘Nīl equidem dūrāre diū sub imāgine eādem
 260 crēdiderim: sīc ad ferrum vēnistis ab aurō,
 saecula, sīc totiēns versa est fortūna locōrum.
 vīdī ego, quod fuerat quondam solidissima tellūs,
 esse fretum, vīdī factās ex aequore terrās;
 et procul ā pelagō conchae iacuēre marīnae,
 265 et vetus inventa est in montibus ancora summīs;
 quodque fuit campus, vallem dēcursus aquārū
 fēcit, et ēluviē mōns est dēductus in aequor,
 eque palūdōsa siccīs humus āret harēnīs,
 quaeque sitim tulerant, stāgnāta palūdibus ūment.
 270 hīc fontēs nātūra novōs ēmīsīt, at illic
 clausit, et aut īmīs commōta tremōribus orbis
 flūmina prōsiliunt, aut exsiccāta resīdunt.
 sīc ubi terrēnō Lycus est ēpōtus hiātū,

existit procul hinc aliōque renāscitur ōre;
 275 sīc modo conbibitur, tēctō modo gurgite lāpsus
 redditur Argolicīs ingēns Erasīnus in arvīs,
 et M̄ysum capitisque suī rīpaeque priōris
 paenituisse ferunt, aliā nunc īre Caīcum;
 nec nōn Sīcaniās volvēns Amenānus harēnās
 280 nunc fluit, interdum suppressīs fontibus āret.
 ante bibēbātur, nunc, quās contingere nōlīs,
 fundit Anigrus aquās, postquam, nisi vātibus omnīs
 ēripienda fidēs, illic lāvēre bimembrēs
 vulnera, clāvigerī quae fēcerat Herculis arcus.
 285 quid? nōn et Scythicīs Hypanis dē montibus ortus,
 quī fuerat dulcis, salibus vitiātur amārīs?
 ‘Flūctibus ambītae fuerant Antissa Pharōsque
 et Phoenissa Tyrōs: quārum nunc īnsula nūlla est.
 Leucada continuam veterēs habuēre colōnī:
 290 nunc freta circūeunt; Zanclē quoque iūncta fuisse
 dīcitur Ītalīae, dōnec cōnfinia pontus
 abstulit et mediā tellūrem reppulit undā;
 sī quaerās Helicēn et Būrīn, Āchāidas urbēs,
 inveniēs sub aquīs, et adhūc ostendere nautae
 295 inclīnāta solent cum moenibus oppida mersīs.
 est prope Pitthēam tumulus Troezēna, sine ūllīs
 arduus arboribus, quondam plānissima campī
 ārea, nunc tumulus; nam (rēs horrenda relātū)

vīs fera ventōrum, caecīs inclūsa cavernīs,
 300 expīrāre aliquā cupiēns luctātaque frūstrā
 liberiōre fruī caelō, cum carcere rīma
 nūlla foret tōtō nec pervia flātibus esset,
 extentam tumefēcit humum, ceu spīritus ōris
 tendere vēsīcam solet aut dērepta bicornī
 305 terga caprō; tumor ille locī permānsit et altī
 collis habet speciem longōque indūruit aevō.
 ‘Plūrima cum subeant audīta et cognita nōbīs,
 pauca super referam. quid? nōn et lymp̄ha figūrās
 datque capitque novās? mediō tua, corniger Ammōn,
 310 unda diē gelidā est, ortūque obitūque calēscit,
 admōtīs Athamānās aquīs accendere lignum
 nārrātur, minimōs cum lūna recessit in orbēs.
 flūmen habent Ciconēs, quod pōtum saxea reddit
 vīscera, quod tāctīs indūcit marmorā rēbus;
 315 Crāthis et huic Subārīs nostrīs conterminus ōris
 ēlectrō similēs faciunt aurōque capillōs;
 quodque magis mīrum est, sunt, quī nōn corpora tantum,
 vērum animōs etiam valeant mūtāre liquōrēs:
 cui nōn audīta est obscēnae Salmacis undae
 320 Aethiopēsque lacūs? quōs sī quis faucibus hausit,
 aut furit aut patitur mīrum gravitāte sopōrem;
 Clītorīō quicumque sitim dē fonte levāvit,
 vīna fugit gaudetque merīs abstēmīus undīs,

seu vīs est in aquā calidō contrāria vīnō,
 325 sīve, quod indigenae memorant, Amŷthāone nātus,
 Proetidas attonitās postquam per carmen et herbās
 ēripuit furiīs, pūrgāmina mentis in illās
 mīsīt aquās, odiumque merī permānsit in undīs.
 huic fluit effectū dispār Lyncēstius amnis,
 330 quem quicumque parum moderātō gutture trāxit,
 haut aliter titubat, quam sī mera vīna bibisset.
 est locus Arcadiae, Pheneōn dīxere priōrēs,
 ambiguīs suspectus aquīs, quās nocte timētō:
 nocte nocent pōtae, sine noxā lūce bibuntur;
 335 sīc aliās aliāsque lacūs et flūmina vīrēs
 concipiunt.++tempusque fuit, quō nāvit in undīs,
 nunc sedet Ortygiē; timuit concursibus Argō
 undārum sparsās Symplēgadas ēlīsārum,
 quae nunc inmōtae perstant ventīsque resistunt.
 340 nec quae sulphūreis ārdet fornācibus Aetnē,
 ignea semper erit, neque enim fuit ignea semper.
 nam sīve est animal tellūs et vīvit habetque
 spīrāmenta locīs flammam exhālantia multīs,
 spīrandī mūtāre viās, quotiēnsque movētur,
 345 hās finīre potest, illās aperīre cavernās;
 sīve levēs īmīs ventī cohibentur in antrīs
 saxaque cum saxīs et habentem sēmina flammae
 māteriam iactant, ea concipit ictibus ignem,

antra relinquentur sēdātīs frīgida ventīs;
 350 sīve bitūmineae rapiunt incendia vīrēs,
 lūteave exiguis ārdēscunt sulphura fūmīs,
 nempe, ubi terra cibōs alimentaue pingua flammae
 nōn dabit absūmptīs per longum vīribus aevum,
 nātūraeque suum nūtrīmen dēerit edācī,
 355 nōn feret illa famem dēsertaue dēseret ignis.
 ‘Esse virōs fāma est in Hyperboreā Pallēnē,
 quī soleant levibus vėlārī corpora plūmīs,
 cum Trītōniacam noviēns subiēre palūdem;
 haut equidem crēdō: sparsae quoque membra venēnīs
 360 exercēre artēs Scythidēs memorantur eāsdem.
 ‘Sīquā fidēs rēbus tamen est addenda probātis,
 nōnne vidēs, quaecumque morā fluidōve calōre
 corpora tābuerint, in parva animālia vertī?
 in scrobe dēiectō mactātōs obrue taurōs
 365 (cognitā rēs ūsū): dē putrī viscēre passim
 flōrilegae nāscuntur apēs, quae mōre parentum
 rūra colunt operīque favent in spemque labōrant.
 pressus humō bellātor equus crābrōnis orīgō est;
 concava lītoreō sī dēmās bracchia cancrō,
 370 cētera suppōnās terrae, dē parte sepultā
 scorpius exībit caudāque minābitur unca;
 quaeque solent cānīs frondēs intexere filīs
 agrestēs tineae (rēs observāta colōnīs)

fērālī mūtant cum pāpiliōne figūram.

- 375 ‘Sēmina līmus habet viridēs generantia rānās,
et generat truncās pedibus, mox apta natandō
crūra dat, utque eadem sint longīs saltibus apta,
posterior partēs superat mēnsūra priōrēs.
nec catulus, partū quem reddidit ursa recentī,
380 sed male vīva carō est; lambendō māter in artūs
fīngit et in fōrmam, quantam capit ipse, reducit.
nōnne vidēs, quōs cēra tegit sexangula fētus
melliferārum apium sine membrīs corpora nāscī
et sērōsque pedēs sērāsque adsūmere pennās?
385 Iūnōnis volucrem, quae caudā sīdera portat,
armigerumque Iovis Cytherēiadasque columbās
et genus omne avium mediīs ē partibus ōvī,
nī scīret fierī, fierī quis posse putāret?
sunt quī, cum clausō putrefacta est spīna sepulcrō,
390 mūtārī crēdant hūmānās angue medullās.

‘Haec tamen ex aliīs generis prīmōrdia dūcunt,
ūna est, quae reparet sēque ipsa resēminet, āles:
Assyriī phoenīca vocant; nōn frūge neque herbīs,
sed tūris lacrimīs et sūcō vīvit amōmī.

- 395 haec ubi quīnque suae complēvit saecula vītae,
īlicet in rāmīs tremulaeque cacūmine palmae
unguibus et pūrō nīdum sibi cōstruit ōre,
quō simul ac casiās et nardī lēnis aristās

quassaque cum fulvā substrāvit cinnama murrā,
 400 sē super inpōnit finitque in odōribus aevum.
 inde ferunt, totidem quī vīvere dēbeat annōs,
 corpore dē patriō parvum phoenīca renāscī;
 cum dedit huic aetās vīrēs, onerīque ferendō est,
 ponderibus nīdī rāmōs levat arboris altae
 405 fertque pius cūnāsque suās patriumque sepulcrum
 perque levēs aurās Hyperīonis urbe potītus
 ante forēs sacrās Hyperīonis aede repōnit.
 ‘Sī tamen est aliquid mīrae novitātis in istīs,
 alternāre vicēs et, quae modo fēmīna tergō
 410 passa marem est, nunc esse marem mīrēmur hyaenam;
 id quoque, quod ventīs animal nūtrītur et aura,
 prōtinus adsimulat, tetigit quōscumque colōrēs.
 victa racēmiferō lyncās dedit India Bacchō:
 ē quibus, ut memorant, quicquid vēsīca remīsīt,
 415 vertitur in lapidēs et congelat āere tāctō.
 sīc et cūralium quō prīmum contigit aurās
 tempore, dūrēscit: mollis fuit herba sub undīs.
 ‘Dēsinet ante diēs et in altō Phoebus anhēlōs
 aequore tinguet equōs, quam cōnsequar omnia verbīs
 420 in speciēs trānslāta novās: sīc tempora vertī
 cernimus atque illās adsūmere rōbora gentēs,
 concidere hās; sīc magna fuit cēnsūque virīske
 perque decem potuit tantum dare sanguinis annōs,

nunc humilis veterēs tantummodo Troia ruīnās
 425 et prō dīvitiīs tumulōs ostendit avōrum.
 clāra fuit Spartē, magnae viguēre Mycēnae,
 nec nōn et Cēcropis, nec nōn Amphīonis arcēs.
 vīle solum Spartē est, altae cecidēre Mycēnae,
 Oedipodīoniae quid sunt, nisi nōmina, Thēbae?
 430 quid Pandīoniae restant, nisi nōmen, Athēnae?
 nunc quoque Dardaniā fāma est cōnsurgere Rōmam,
 Appennīnigenae quae proxima Thybridis undīs
 mōle sub ingentī rērum fundāmina pōnit:
 haec igitur fōrmam crēscendō mūtāt et ōlim
 435 inmēnsī caput orbis erit! sīc dīcere vātēs
 fāticināsque ferunt sortēs, quantumque recordor,
 438 Prīamidēs Helenus flentī dubiōque salūtis
 437 dīxerat Aenēae, cum rēs Troiāna labāret:
 439 “nāte deā, sī nōta satis praesāgia nostrae
 mentis habēs, nōn tōta cadet tē sospite Troiā!
 flamma tibi ferrumque dabunt iter: ībis et ūna
 Pergama rapta ferēs, dōnec Troiaeque tibi
 externum patriā contingat amīcius arvum,
 urbem et iam cernō Phrygiōs dēbere nepōtēs,
 445 quanta nec est nec erit nec vīsa priōribus annīs.
 hanc aliī procerēs per saecula longa potentem,
 sed dominam rērum dē sanguine nātūs Iūli
 efficiet, quō cum tellūs erit ūsa, fruentur

aetheriae sēdēs, caelumque erit exitus illī.”

450 haec Helenum cecinisse penātigerō Aenēae
 mente memor referō cognātaque moenia laetor
 crēscere et ūtiliter Phrygibus vīcisse Pelasgōs.

‘Nē tamen oblītīs ad mētā tendere longē
 exspatiēmur equīs, caelum et quodcumque sub illō est,
 455 inmūtāt fōrmās, tellūsque et quicquid in illā est.
 nōs quoque, pars mundi, quoniam nōn corpora solum,
 vērū etiam volucrēs animae sumus, inque ferīnās
 possumus ire domōs pecudumque in pectora condī,
 corpora, quae possint animās habuisse parentum
 460 aut frātrum aut aliquō iūctōrum foedere nōbīs
 aut hominum certē, tūta esse et honesta sināmus
 nēve Thyestēs cumulēmus vīscera mēnsīs!
 quam male cōsuēscit, quem sē parat ille cruōrī
 inpius hūmānō, vitulī quī guttura ferrō
 465 rumpit et inmōtās praebet mūgītibus aurēs,
 aut quī vāgītūs similēs puerīlibus haedum
 ēdentem iugulāre potest aut ālite vēscī,
 cui dedit ipse cibōs! quantum est, quod dēsit in istīs
 ad plēnum facinus? quō trānsitus inde parātur?
 470 bōs aret aut mortem seniōribus inputet annīs,
 horriferum contrā boreān ovis arma ministret,
 ūbera dent saturae manibus pressanda capellae!
 rētia cum pedicīs laqueōsque artēsque dolōsās

tollite! nec volucrem viscātā fallite virgā
475 nec formīdātīs cervōs inclūdite pinnīs
nec cēlāte cibīs uncōs fallācibus hāmōs;
perditē sīquā nocent, vērūm haec quoque perditē tantum:
ōra cruōre vacent alimentaue mītia carpant!’

Tālibus atque aliīs īnstrūctō pectore dictīs
480 in patriam remeāsse ferunt ultrōque petītum
accēpisse Numam populī Latīālis habēnās.
coniuge quī fēlix nymphā ducibusque Camēnīs
sacrificōs docuit rītūs gentemque ferōcī
adsuētam bellō pācis trādūxit ad artēs.
485 quī postquam senior rēgnumque aevumque perēgit,
extīnctum Latiaeque nurūs populusque patrēsque
dēflēvere Numam; nam coniūnx urbe relicta
vallis Arīcīnae dēnsīs latet abdita silvīs
sacraque Orestēae gemitū questūque Diānae
490 inpedit. ā! quotiēns nymphae nemorisque lacūsque,
nē faceret, monuēre et cōnsōlantia verba
dīxērunt! quotiēns flentī Thēsēius hērōs
‘siste modum,’ dīxit ‘neque enim fortūna querenda
sōla tua est; similēs aliōrum respice cāsūs:
495 mītius ista ferēs, utinamque exempla dolentem
nōn mea tē possent relevāre! sed et mea possunt.

‘Fandō aliquem Hippolytum vestrās sī contigit aurēs
crēdulitāte patris, scelerātae fraude novercae

occubuisse necī, mīrābere, vixque probābō,
 500 sed tamen ille ego sum. mē Pāsīphaēia quondam
 temptātum frūstrā patrium temerāre cubīle,
 quod voluit, fīnxit voluisse et, crīmīne versō
 (indiciīne metū magis offēnsāne repulsae?)
 damnāvit, meritumque nihil pater ēicit urbe
 505 hostilīque caput prece dētestātur euntīs.
 Pitthēam profugō currū Troezēna petēbam
 iamque Corinthiacī carpēbam lītora pontī,
 cum mare surrēxit, cumulusque inmānis aquārum
 in montis speciem curvārī et crēscere vīsus
 510 et dare mūgītūs summōque cacūmine findī;
 corniger hinc taurus ruptīs expellitur undīs
 pectoribusque tenus mollēs ērēctus in aurās
 nārībus et patulō partem maris ēvomit ōre.
 corda pavent comitum, mihi mēns interrita mānsit
 515 exiliīs contenta suīs, cum colla ferōcēs
 ad freta convertunt adrēctīsque auribus horrent
 quadrupedēs mōnstrīque metū turbantur et altīs
 praecipitant currum scopulīs; ego dūcere vāna
 frēna manū spūmīs albentibus oblita luctor
 520 et retrō lentās tendō resupīnus habēnās.
 nec tamen hās vīrēs rabiēs superāset equōrum,
 nī rota, perpetuum quā circumvertitur axem,
 stīpitis occursū frācta ac disiecta fuisset.

excutior currū, lōrīsq̄ue tenentibus artūs
 525 vīscera vīva trahī, nervōs in stipe tenērī,
 membra rapī partim partimque reprēnsa relinqui,
 ossa gravem dare frācta sonum fessamque vidērēs
 exhālārī animam nūllāsque in corpore partēs,
 nōscere quās possēs: ūnumque erat omnia vulnus.
 530 num potes aut audēs clādī conpōnere nostrae,
 nymp̄ha, tuam? vīdī quoque lūce carentia rēgna
 et lacerum fōvī Phlegethontide corpus in undā,
 nec nisi Apollīnae validō medicāmine prōlis
 reddita vīta foret; quam postquam fortibus herbīs
 535 atque ope Paeoniā Dīte indignante recēpī,
 tum mihi, nē praesēns augērem mūneris huius
 invidiam, dēnsās obiēcit Cynthia nūbēs,
 utque forem tūtus possemque inpūne vidērī,
 addidit aetātem nec cognōscenda reliquit
 540 ōra mihi Crētēnque diū dubitāvit habendam
 trāderet an Dēlon: Dēlō Crēteque relictīs
 hic posuit nōmenque simul, quod possit equōrum
 admonuisse, iubet dēpōnere “quī” que “fuistī
 Hippolytus,” dīxit “nunc īdem Virbius estō!”
 545 hoc nemus inde colō dē dīsque minōribus ūnus
 nūmine sub dominae lateō atque accēnseor illī.’
 Nōn tamen Ēgeriae lūctūs aliēna levāre
 damna valent; montīsque iacēns rādīcibus īmīs

liquitur in lacrimās, dōnec pietāte dolentis
 550 mōta soror Phoebī gelidum dē corpore fontem
 fēcit et aeternās artūs tenuāvit in undās.
 Et nymphās tetigit nova rēs, et Amāzone nātus
 haut aliter stupuit, quam cum Tyrrhēnus arātor
 fātālem glaebam mediīs adspexit in arvīs
 555 sponte suā primum nūllōque agitante movērī,
 sūmere mox hominis terraeque āmittere fōrmam
 ōraque ventūrīs aperīre recentia fātīs:
 indigenae dīxere Tagēn, quī prīmus Etrūscam
 ēdocuit gentem cāsūs aperīre futūrōs;
 560 utve Palātīnīs haerentem collibus ōlim
 cum subitō vīdit frondēscere Rōmulus hastam,
 quae rādīce novā, nōn ferrō stābat adāctō
 et iam nōn tēlum, sed lentī vīminis arbor
 nōn exspectātās dabat admīrantibus umbrās;
 565 aut sua flūmineā cum vīdit Cīpus in undā
 cornua (vīdit enim) falsamque in imāgine crēdēns
 esse fidem, digitīs ad frontem saepe relātīs,
 quae vīdit, tetigit, nec iam sua lūmina damnāns
 restitit, ut victor domitō remeābat ab hoste,
 570 ad caelumque oculōs et eōdem brachia tollēns
 ‘quicquid,’ ait ‘superī, mōnstrō portenditur istō,
 seu laetum est, patriae laetum populōque Quirīnī,
 sīve mināx, mihi sit.’ viridīque ē caespite factās

plācat odōrātīs herbōsās ignibus ārās
 575 vīnaque dat paterīs mactātārumque bidentum,
 quid sibi significant, trepidantia cōsultat exta;
 quae simul adspexit Tyrrhēnae gentis haruspex,
 magna quidem rērum mōlīmina vīdit in illīs,
 nōn manifestā tamen; cum vērō sustulit ācre
 580 ā pecudis fibrīs ad Cīpī cornua lūmen,
 ‘rēx,’ ait ‘ō! salvē! tibi enim, tibi, Cīpe, tuisque
 hīc locus et Latiae pārēbunt cornibus arcēs.
 tū modo rumpe morās portāsque intrāre patentēs
 adproperā! sīc fāta iubent; namque urbe receptus
 585 rēx eris et scēptrō tūtus potiēre perennī.’
 rettulit ille pedem torvamque ā moenibus urbis
 āvertēs faciem ‘procul, ā! procul omnia’ dīxit
 ‘tālia dī pellant! multōque ego iūstius aevum
 exul agam, quam mē videant Capitōlia rēgem.’
 590 dīxit et extemplō populumque gravemque senātum
 convocat, ante tamen pācālī cornua laurō
 vēlat et aggeribus factīs ā mīlite fortī
 īnsistit prīscōsque deōs ē mōre precātus
 ‘est’ ait ‘hīc ūnus, quem vōs nisi pellitis urbe,
 595 rēx erit: is quī sit, signō, nōn nōmine dīcam:
 cornua fronte gerit! quem vōbīs indicat augur,
 sī Rōmam intrārit, famulāria iūra datūrum.
 ille quidem potuit portās inrumpere apertās,

sed nōs obstitimus, quamvis coniūctior illō
 600 nēmō mihi est: vōs urbe virum prohibēte, Quirītēs,
 vel, sī dignus erit, gravibus vincite catēnīs
 aut finīte metum fātālis morte tyrannī!
 quālia succinctīs, ubi trux insībilat eurus,
 murmura pīnētīs fiunt, aut quālia flūctūs
 605 aequoreī faciunt, sīquis procul audiat illōs,
 tāle sonat populus; sed per cōnfūsa frementīs
 verba tamen vulgī vōx ēminet ūna ‘quis ille est?’
 et spectant frontēs praedictaque cornua quaerunt.
 rūsus ad hōs Cīpus ‘quem poscitis,’ inquit ‘habētis’
 610 et dēmtā capitī populō prohibente corōnā
 exhibuit geminō praesignia tempora cornū.
 dēmīsere oculōs omnēs gemitumque dedēre
 atque illud meritīs clārum (quis crēdere possit?)
 invītī vīdēre caput: nec honōre carēre
 615 ulterius passī fēstam inposuēre corōnam;
 at procerēs, quoniam mūrōs intrāre vetāris,
 rūris honōrātī tantum tibi, Cīpe, dedēre,
 quantum dēpressō subiectīs bōbus arātrō
 conplectī possēs ad finem lūcis ab ortū.
 620 cornuaque aerātīs mīram referentia fōrmam
 postibus insculpunt, longum mānsūra per aevum.
 Pandite nunc, Mūsae, praesentia nūmina vātum,
 (scītis enim, nec vōs fallit spatiōsa vetustās,)

unde Corōnīdēn circumflua Thybridis altī
625 īnsula Rōmuleae sacrīs adiēcerit urbis.

Dīra luēs quondam Latiās vitiāverat aurās,
pallidaque exsanguī squālēbant corpora morbō.
fūneribus fessī postquam mortālia cernunt
temptāmenta nihil, nihil artēs posse medentum,
630 auxilium caeleste petunt mediamque tenentēs
orbis humum Delphōs adeunt, ōrācula Phoebī,
utque salūtifērā miserīs succurrere rēbus
sorte velit tantaeque urbis mala fīniat, ōrant:
et locus et laurus et, quās habet ipse, pharetrae
635 intremuēre simul, cortīnaque reddidit īmō
hanc adytō vōcem pavefactaque pectora mōvit
‘quod petis hinc, propiōre locō, Rōmāne, petīssēs,
et pete nunc propiōre locō: nec Apolline vōbīs,
quī minuāt lūctūs, opus est, sed Apolline nātō.
640 īte bonīs avibus prōlemque accersītē nostram.’
iussa deī prūdēns postquam accēpēre senātus,
quam colat, explōrant, iuvenis Phoebēius urbem,
quīque petant ventīs Epidauria lītora, mittunt;
quae simul incurvā missī tetigēre carīnā,
645 concilium Grāiōsque patrēs adiēre, darentque,
ōrāvēre, deum, quī praesēns fūnera gentis
fīniat Ausoniae: certās ita dīcere sortēs.
dissīdet et variat sententia, parsque negandum

nōn putat auxilium, multī retinēre suamque
 650 nōn ēmittere opem nec nūmina trādere suādent:
 dum dubitant, sēram pepulēre crepuscula lūcem;
 umbraque tellūris tenebrās indūxerat orbī,
 cum deus in somnīs opifer cōnsistere vīsus
 ante tuum, Rōmāne, torum, sed quālis in aede
 655 esse solet, baculumque tenēns agreste sinistra
 caesariem longae dextrā dēdūcere barbae
 et placidō tālēs ēmittere pectore vōcēs:
 ‘pōne metus! veniam simulācraque nostra relinquam.
 hunc modo serpentem, baculum quī nexibus ambit,
 660 perspice et usque notā vīsū, ut cognōscere possīs!
 vertar in hunc: sed maior erō tantusque vidēbor,
 in quantum vertī caelestia corpora dēbent.’
 extemplō cum vōce deus, cum vōce deōque
 somnus abit, somnīque fugam lūx alma secūta est.
 665 postera sīdereōs aurōra fugāverat ignēs:
 incertī, quid agant, procerēs ad templa petītī
 conveniunt operōsa deī, quāque ipse morārī
 sēde velit, signīs caelestibus indicet, ōrant.
 vix bene dēsierant, cum cristīs aureus altīs
 670 in serpente deus prae-nūntia sībila mīsīt
 adventūque suō signumque ārāsque forēsque
 marmoreumque solum fastīgiaque aurea mōvit
 pectoribusque tenus mediā sublimis in aede

cōstitit atque oculōs circumtulit igne micantēs:
 675 territa turba pavet, cognōvit nūmina castōs
 ēvīnctus vittā crīnēs albente sacerdotōs
 et 'deus ēn, deus est! animīs linguīsque favēte,
 quisquis ades!' dīxit 'sīs, ō pulcherrime, vīsus
 ūtiliter populōsque iuvēs tua sacra colentēs!
 680 quisquis adest, iussum venerātur nūmen, et omnēs
 verba sacerdotīs referunt gemināta piumque
 Aeneadae praestant et mente et vōce favōrem.
 adnuit hīs mōtisque deus rata pignora cristīs
 ter repetīta dedit vibrātā sībila linguā;
 685 tum gradibus nitidīs delābitur ōraque retrō
 flectit et antiquās abitūrus respicit ārās
 adsuētāsque domōs habitātaque templa salūtat.
 inde per iniectīs adopertam flōribus ingēns
 serpit humum flectitque sinūs mediamque per urbem
 690 tendit ad incurvō mūnītōs aggere portus.
 restitit hīc agmenque suum turbaeque sequentis
 officium placidō vīsus dīmittere vultū
 corpus in Ausoniā posuit rate: nūminis illa
 sēnsit onus, pressā estque deī gravitatē carīnā;
 695 Aeneadae gaudent caesōque in lītore taurō
 torta coronātae solvunt retinācula nāvis.
 inpulerat levis aura ratem: deus ēminet altē
 inpositāque premēns puppim cervīce recurvam

caeruleās dēspectat aquās modicīsque per aequor
 700 Īōnium zephyrīs sextae Pallantidos ortū
 Ītaliā tenuit praeterque Lacīnia templō
 nōbilitāte deae Scylacēaque lītora fertur;
 linquit Īāpygiam laevīsque Amphrīsia rēmīs
 saxa fugit, dextrā praerupta Cocinthia parte,
 705 Rōmethiumque legit Caulōnaque Nāryciamque
 ēvincitque fretum Siculīque angusta Pelōrī
 Hippotadaeque domōs rēgis Temesēsque metalla
 Leucosiamque petit tepidīque rosāria Paestī.
 inde legit Capreās prōmunturiumque Minervae
 710 et Surrentinō generōsōs palmite collēs
 Herculeamque urbem Stabiāsque et in ōtia nātam
 Parthenopēn et ab hāc Cūmaeae templa Sibyllae.
 hinc calidī fontēs lentisciferumque tenētur
 Līternum multamque trahēns sub gurgite harēnam
 715 Volturnus niveīsque frequēns Sinuessa columbīs
 Minturnaeque gravēs et quam tumulāvit alumnus
 Antiphataeque domūs Trāchāsque obsessa palūde
 et tellūs Circaeā et spissī lītoris Antium.
 hūc ubi vēliferam nautae advertēre carīnam,
 720 (asper enim iam pontus erat), deus explicat orbēs
 perque sinūs crēbrōs et magna volūmina lābēns
 templa parentis init flāvum tangentia lītus.
 aequore plācātō patriās Epidaurius ārās

linquit et hospitio iuncti sibi numinis usus
 725 litoream tractu squamae crepitantis harenam
 sulcat et innixus moderamine navis in alta
 puppe caput posuit, donec Castrumque sacrasque
 Lavini sedes Tiberinaque ad ostia venit.
 huc omnis populi passim matrumque patrumque
 730 obvia turba ruit, quaeque ignes, Troica, servant,
 Vesta, tuos, laetoque deum clamore salutant.
 quaque per adversas navis cita ducitur undas,
 tura super ripas aris ex ordine factis
 parte ab utraque sonant et odorant aera fumis,
 735 ictaque coniectos incalfacit hostia cultros.
 iamque caput rerum, Romanam intraverat urbem:
 erigitur serpens summoque acclinia malo
 colla movet sedesque sibi circumspicit aptas.
 scinditur in geminas partes circumfluus amnis
 740 (Insula nomen habet) laterumque a parte duorum
 porrigit aequalis media tellure lacertos:
 huc se de Latia pinu Phoebaeus anguis
 contulit et finem specie caeleste resumpta
 luctibus inposuit venitque salutaris urbi.
 745 Hic tamen accessit delubris advena nostris:
 Caesar in urbe sua deus est; quem Marte togaeque
 praecipuum non bella magis finita triumphis
 resque domi gestae properataque gloria rerum

in sīdus vertēre novum stēllamque comantem,
 750 quam sua prōgeniēs; neque enim dē Caesaris āctīs
 ūllum maius opus, quam quod pater exstitit huius:
 scīlicet aequoreōs plūs est domuisse Britannōs
 perque papȳriferī septemflua flūmina Nīlī
 victrīcēs ēgisse ratēs Numidāsque rebellēs
 755 Cīnyphiumque Iubam Mithridātēisque tumentem
 nōminibus Pontum populō adiēcisse Quirīnī
 et multōs meruisse, aliquōs ēgisse triumphōs,
 quam tantum genuisse virum, quō praeside rērum
 hūmānō generī, superī, fāvistis abundē!
 760 nē foret hīc igitur mortālī sēmine crētus,
 ille deus faciendus erat; quod ut aurea vīdit
 Aenēae genetrīx, vīdit quoque trīste parārī
 pontificī lētum et coniūrāta arma movērī,
 palluit et cūctīs, ut cuique erat obvia, dīvis
 765 ‘adspice,’ dīcēbat ‘quantā mihi mōle parentur
 īnsidiae, quantāque caput cum fraude petātur,
 quod dē Dardaniō solum mihi restat Iūlō.
 sōlāne semper erō iūstīs exercitā cūrīs,
 quam modo Tȳdīdae Calydōnia vulneret hastā,
 770 nunc male dēfēnsae cōfundant moenia Troiae,
 quae videam nātum longīs errōribus āctum
 iactārīque fretō sēdēsque intrāre silentum
 bellaque cum Turnō gerere, aut, sī vērā fatēmur,

cum Iūnōne magis? quid nunc antiq̄ua recordor
 775 damna mei generis? timor hīc meminisse priōrum
 nōn sinit; ēn acuī scelerātōs cernitis ēnsēs.
 quōs prohibēte, precor, facinusque repellite nēve
 caede sacerdotīs flammās exstinguite Vestae!
 Tālia nēquīquam tōtō Venus ānxia caelō
 780 verba iacit superōsque movet, quī rumpere quamquam
 ferrea nōn possunt veterum dēcrēta sorōrum,
 signa tamen lūctūs dant haut incerta futūrī;
 arma ferunt inter nigrās crepitantia nūbēs
 terribilēsque tubās audītaque cornua caelō
 785 praemonuisse nefās; sōlis quoque trīstis imāgō
 lūrida sollicitīs praebēbat lūmina terrīs;
 saepe facēs vīsae mediīs ārdēre sub astrīs,
 saepe inter nimbōs guttae cecidēre cruentae;
 caerulus et vultum ferrūgine Lūcifer ātra
 790 sparsus erat, sparsī lūnārēs sanguine currūs;
 trīstia mīlle locīs Stygius dedit ōmina bībō,
 mīlle locīs lacrimāvit ebur, cantūsque feruntur
 audītī sānctīs et verba minantia lūcīs.
 victima nūlla litat, magnōsque īnstāre tumultūs
 795 fibra monet, caesumque caput reperītur in extīs,
 inque forō circumque domōs et templa deōrum
 nocturnōs ululāsse canēs umbrāsque silentum
 errāvisse ferunt mōtamque tremōribus urbem.

nōn tamen īnsidiās ventūraque vincere fāta
 800 praemonitūs potuēre deum, strictīque feruntur
 in templum gladii: neque enim locus ūllus in urbe
 ad facinus dīramque placet nisi cūria caedem.
 tum vērō Cytherēa manū percussit utrāque
 pectus et Aeneadēn mōlītur condere nūbe,
 805 quā prius īnfestō Paris est ēreptus Atrīdae,
 et Diomēdēōs Aenēās fūgerat ēnsēs.
 tālibus hanc genitor: ‘sōla īnsuperābile fātum,
 nāta, movēre parās? intrēs licet ipsa sorōrum
 tēcta trium: cernēs illic mōlīmine vastō
 810 ex aere et solidō rērum tabulāria ferrō,
 quae neque concursum caelī neque fulminis īram
 nec metuunt ūllās tūta atque aeterna ruīnās;
 inveniēs illic incīsā adamante perennī
 fāta tuī generis: lēgī ipse animōque notāvī
 815 et referam, nē sīs etiamnum ignāra futūrī.
 hic sua conplēvit, prō quō, Cytherēa, labōrās,
 tempora, perfectīs, quōs terrae dēbuit, annīs.
 ut deus accēdat caelō templisque colātur,
 tū faciēs nātusque suus, quī nōminis hērēs
 820 inpositum feret ūnus onus caesīque parentīs
 nōs in bella suōs fortissimus ultor habēbit.
 illius auspiciīs obsessae moenia pācem
 victa petent Mutinae, Pharsālia sentiet illum,

Ēmathiūque iterum madefient caede Philippī,
 825 et magnum Siculīs nōmen superābitur undīs,
 Rōmānīque ducis coniūnx Aegyptia taedae
 nōn bene fīsa cadet, frūstrāque erit illa mināta,
 servītūra suō Capitōlia nostra Canōpō.
 quid tibi barbariam gentēsque ab utrōque iacentēs
 830 ōceanō numerem? quodcunque habitābile tellūs
 sustinet, huius erit: pontus quoque serviet illī!
 ‘Pāce datā terrīs animum ad cīvīlia vertet
 iūra suum lēgēsque feret iūstissimus auctor
 exemplōque suō mōrēs reget inque futūrī
 835 temporis aetātem ventūrōrumque nepōtum
 prōspiciēns prōlem sāctā dē coniuge nātam
 ferre simul nōmenque suum cūrāsque iubēbit,
 nec nisi cum senior meritīs aequāverit annōs,
 aetheriās sēdēs cognātaque sīdera tanget.
 840 hanc animam intereā caesō dē corpore raptam
 fac iubar, ut semper Capitōlia nostra forumque
 dīvus ab excelsā prōspectet Iūlius aede!’
 Vix ea fātus erat, mēdī cum sēde senātūs
 cōnstitit alma Venus nūllī cernenda suīque
 845 Caesaris ēripuit membrīs nec in āera solvī
 passa recentem animam caelestibus intulit astrīs
 dumque tulit, lūmen capere atque ignēscere sēnsit
 ēmisitque sinū: lūnā volat altius illa

flammiferumque trahēns spatiōsō līmite crīnem
 850 stēlla micat nātīque vidēns bene facta fatētur
 esse suīs maiōra et vincī gaudet ab illō.
 hīc sua praeferri quamquam vetat ācta paternīs,
 libera fāma tamen nūllīsque obnoxia iussīs
 invītum praefert ūnāque in parte repugnat:
 855 sīc magnus cēdit titulis Agamemnonis Atreus,
 Aegeā sīc Thēseus, sīc Peleā vīcit Achillēs;
 dēnique, ut exemplīs ipsōs aequantibus ūtar,
 sīc et Sāturnus minor est Iove: Iuppiter arcēs
 temperat aetheriās et mundi rēgna trifōrmīs,
 860 terra sub Augustō est; pater est et rēctor uterque.
 dī, precor, Aenēae comitēs, quibus ēnsis et ignīs
 cessērunt, dīque Indigetēs genitorque Quirīnē
 urbis et invictī genitor Grādīve Quirīnī
 Vestaque Caesareōs inter sacrāta penātēs,
 865 et cum Caesareā tū, Phoebe domestice, Vesta,
 quīque tenēs altus Tarpēiās Iuppiter arcēs,
 quōsque aliōs vātī fās appellāre piumque est:
 tarda sit illa diēs et nostrō sērior aevō,
 quā caput Augustum, quem temperat, orbe relictō
 870 accēdat caelō faveatque precantibus absēns!
 Iamque opus exēgī, quod nec Iovis īra nec ignis
 nec poterit ferrum nec edāx abolēre vetustās.
 cum volet, illa diēs, quae nīl nisi corporis huius

iūs habet, incertī spatium mihi fīniat aevī:

875 parte tamen meliōre meī super alta perennīs
astra ferar, nōmenque erit indēlēbile nostrum,
quāque patet domitīs Rōmāna potentia terrīs,
ōre legar populī, perque omnia saecula fāma,
sīquid habent vērī vātum praesāgia, vīvam.